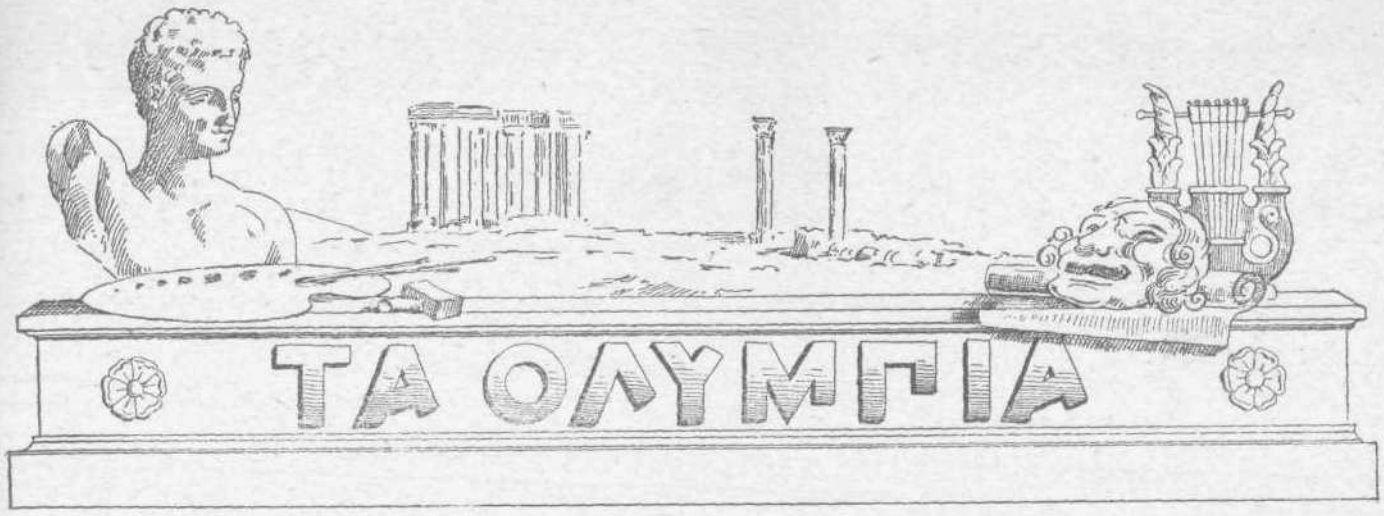

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ 16 ΜΑΡΤΙΟΥ 1896 — 19 — ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ

ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τί χαρμοσύνως περίεργον ὄψιν εἶχε τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον κατὰ τὴν δευτέραν ἰδίως ἡμέραν τῶν Πανελληνίων Ἀγώνων! Ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τὸ ποικιλόχρωμον τὸ καταλαμβάνον πυκνῶς τὰς δύο πτερύγας, καὶ παθαινόμενον ἀπὸ τὰς συγκινήσεις τοῦ ἀγῶνος, ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια σύσσωμος, οἱ βασιλόπαιδες ἐπιτηροῦντες ἐν τῷ στίβῳ τὰς λεπτομερείας τῶν ἀγωνισμάτων, οἱ ἀγωνισταί, ὅλοι νέοι εὐσταλεῖς καὶ ἄλκιμοι, ὅλα ταῦτα καταυγαζόμενα ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ ἐαρινοῦ ἡλίου ἀπετέλουν θέαμα εἰς ἄκρον ἐλκυστικόν. Ὁ νοῦς ἀνεπόλει ἀκουσίως εἰκόνας ἀναλόγους μεγαλοπρεπεῖς τοῦ παρελληλυθότος ἐθνικοῦ βίου. Ἰδοὺ οἱ Βένετοι ἀπ' ἐδῶ καὶ οἱ Πράσινοι ἀπὸ τὸ ἀντίθετον μέρος, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ἀπετέλουν φατρίας διεστώσας ἀλληλομαχούσας καὶ ἀλληλοϋβριζομένας, ἀλλὰ μίαν ἠδελφωμένην ὁμάδα θεατῶν διψώντων εὐγενεῖς συγκινήσεις. Τὸ ὅμμα ἐστρέφετο ἀκουσίως νὰ ἴδῃ τὸ Πῖ, ὅπου θὰ ἐνεφανίζετο ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δορυφόρων του καὶ θὰ ηὐλόγει τρὶς μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τὸ πλῆθος διὰ τῆς ἄκρας τῆς ἀλουργίδος του. Καὶ τὸ οὖς ἀνέμενε ν' ἀκούσῃ τὸ περίφημον ᾆσμα τὸ ψαλλόμενον ἀπὸ τὰ δύο ἡμιχόρια:

"Ἴδε τὸ ἔαρ τὸ καλὸν πάλιν ἐπανατέλλει,
Φέρον ὑγείαν καὶ χαρὰν καὶ τὴν εὐημερίαν.

Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶνε ὅτι τὸ ἔαρ τὸ καλὸν ἦτο ὀλίγον δύστροπον καὶ ὅτι ὁ πνέων παγετώδης βορρᾶς ἔφερεν ὄχι τὴν ὑγείαν καὶ τὴν εὐημερίαν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον περιπνευμονίας καὶ μικρότερα κρυολογήματα. Ἐὰν δὲ ὁ καιρὸς δείξῃ τὴν αὐτὴν ἀγριότητα καὶ κατὰ τοὺς προσεχεῖς Διεθνεῖς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας, περισσότερον ὅλων τῶν ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων θ' ἀγωνισθῶσιν οἱ ἰατροὶ τῆς πόλεώς μας. Ἐν τούτοις τὰ ἀγωνίσματα διεξήχθησαν ἀρκετὰ ἐπιτυχῶς, ἡ τάξις διετηρήθη ὅσον ἦτο δυνατὸν καὶ οἱ θεαταὶ ἔμειναν ἕως τέλους, ἀνυπόμονοι νὰ δοκιμάσωσι καὶ τὰς ἰσχυρὰς συγκινήσεις τοῦ τελευταίου καὶ σπουδαιοτέρου ὅλων ἀγωνίσματος, τοῦ Μαραθωνίου ὁρόμου, ὅστις ὅμως ἐθεωρήθη ὡς βαρὺς καὶ ὄχι τόσον ἁρμόζων εἰς τὰ σημερινά μας ἤθη, ἅτινα ἀποκλίνουσι εἰς μᾶλλον ἀκινδύνους τέρψεις.

Ὅλα καλά· τὸ μόνον νεφύδριον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἠπείλησε νὰ γείνῃ νέφος σκοτεινὸν καὶ νὰ ἐπισκιάσῃ τὰς ἑορτάς, ἦτο τὸ ἐπεισόδιον τῆς δυσαρεσκείας τοῦ Τύπου, προσκληθὲν ἐξ ἀμελείας ἢ ἐκ παρεξηγήσεως. Ὁ Τύπος, εἰς ὃν ὀφείλεται ὁμολογουμένως μέγα μέρος τοῦ ἔργου, ἐθεώρησεν ἑαυτὸν παροραθέντα· ἀλλ' εὐτυχῶς ἐπῆλθον βραδύτερον σκέψεις μετριοπαθέστεραι καὶ ἡ ῥῆξις ἐσταμάτησε, διὰ νὰ μὴ ζημιωθῇ ἐξ αὐτῆς ὁ ἐθνικὸς σκοπὸς τῶν Ἀγώνων.

Τὰ λοιπὰ βαίνουσι κατ' εὐχήν. Οἱ ξένοι συρρέουν ἤδη, οἱ ἀγωνισταὶ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς καταφθάνουν, γενόμενοι δεκτοὶ μετὰ τιμῆς καὶ ἡ πόλις μας ἀρχίζει ν' ἀποκτᾷ ὄψιν πανηγυρικήν. Αἱ ὁδοὶ ἐμψυχοῦνται, κίνησις περισσοτέρα ἀρχίζει νὰ βασιλεύῃ εὑρισκόμεθα ἤδη εἰς τὰς παραμονάς, αἵτινες συμπίπτει νὰ εἶνε καὶ αὗται ἑορταί, διότι εἰσερχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἑβδομάδα τῶν Παθῶν, ἥτις, ὡς γνωστόν, ἑορτάζεται ἐν τῇ πόλει μας μετ' ἰδιαιτέρας ὅλως λαμπρότητος.

Εἰς τὴν Βουλὴν ἐπισπεύδεται ἡ ἐργασία, διὰ νὰ ἡσυχάσωσιν ἐγκαίρως, ἀφοῦ ἀφοῦ ψηφίσωσι τὸν προϋπολογισμόν, οἱ πατέρες τοῦ Ἔθνους κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, οἵτινες τώρα τακτικὰ συνεδριάζουσι καὶ πέραν τοῦ μεσονυκτίου. Τινὲς τῶν συνεδριάσεων ὑπῆρξαν λίαν θορυβώδεις καὶ σκηναὶ ἐπηκολούθησαν ἀντεγκλήσεων καὶ συγκρούσεων εὐτυχῶς ἀποσβεσθεισῶν. Συνεζητήθησαν καὶ ἐψηφίσθησαν πολλὰ νομοσχέδια, ἐν οἷς τὸ περὶ ἀστυνομίας, τὸ περὶ ἀντιβασιλείας, ὅπερ παρὰ τὰ λεγόμενα παρῆλθεν ἄνευ ἐπαισθητῆς ἀντιδράσεως, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συστηθῇ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὰς περιφήμους δαπάνας τῆς «Μπουμπουλίνας». Θορυβώδης ἐπίσης ὑπῆρξε καὶ ἡ συνεδρίασις τῆς ἐνταῦθα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, καθ' ἣν ἐγένετο πρότασις ν' ἀναλάβῃ τὴν προεδρείαν ἡ Α. Β. Υ. ὁ Διάδοχος. Τινὲς ἀντέστησαν καὶ κατεψήφισαν τὴν πρότασιν, ἥτις ἐγένετο μὲν δεκτὴ διὰ μεγάλης πλειοψηφίας, ἀλλ' ὡς λέγεται, ὁ Διάδοχος μετὰ τὰ γενόμενα, δὲν ἐδέχθη τὴν ἐκλογήν.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ κ. Τρικούπη ἐν Βάλτῳ ὁριστικῶς ἐξησφαλίσθη, παραιτηθέντος τοῦ ἀνταγωνιστοῦ αὐτοῦ κ. Σκυλοδήμου. Δυστυχῶς καὶ ἄλλο κενὸν ἠνοίχθη ἐν τῇ Βουλῇ —τρίτον τοῦτο ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς παρούσης συνόδου—διὰ τοῦ θανάτου τοῦ βουλευτοῦ Ἀττικῆς Νικολάου Καλλιφρονᾶ, υἱοῦ τοῦ ὑπεργήρου πολιτευομένου Δημητρίου Καλλιφρονᾶ καὶ ἀδελφοῦ τοῦ δημάρχου Ἀθηναίων, οὗ ὁ πρόωρος θάνατος κατέθλιψε τὴν κοινωνίαν μας, παρ' ἧς εἰλικρινῶς ἠγαπᾶτο.

Ἡ ἔλευσις τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας εἰς τὴν πόλιν μας, ἥτις πρὸς στιγμὴν ἐθεωρήθη ἀναβληθεῖσα ἕνεκα τῆς ἐν Βελιγραδίῳ πολιτικῆς κρίσεως, ὁριστικῶς ἐπιβεβαιοῦται· τὰ θρυληθέντα ὅμως περὶ μνηστείας αὐτοῦ θεωροῦνται ἀβάσιμα, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐκυκλοφόρησε νέα εἴδησις κατ' αὐτάς, περὶ μνηστείας τῆς βασιλόπαιδος Μαρίας μετὰ τοῦ Ρώσσου μεγάλου δουκὸς Γεωργίου, υἱοῦ τοῦ μεγάλου Δουκὸς Μιχαὴλ, ἀφιχθέντος χθὲς ἐνταῦθα. Ἀλλὰ καὶ ἡ φήμη αὕτη χρήζει ἐπικυρώσεως, διότι οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἐδικαιολόγησε τὴν βασιμότητά της.

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

«Μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα φέρτερον αὐδάσομεν, ὅθεν ὁ πολύφατος ὕμνος ἀμπιβάλλεται σοφῶν μητίεσσι . . .»
Πινδάρου Ὀλυμπ. Ι, 11

Ἐν οὐδεμιᾷ τῆς γῆς χώρᾳ κατεννοήθη κάλλιον καὶ ἐντελέστερον ἡ θυμασία τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων ὠφέλεια καὶ ἡ μεγάλη αὐτῶν ἐπὶ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως ἐπίδρασις, ὅσον ἐν τῇ κλεινῇ καὶ ἀθανάτῳ Ἑλλάδι. Ἐν τῇ κλασικῇ ταύτῃ χώρᾳ, ἐν ᾗ ἡ μὲν ἰδέα τοῦ καλοῦ, ἄριστα ἐνσαρκώθη, ἡ δὲ τέχνη εἰς τὸν ὕπατον τῆς τελειότητος βαθμὸν ἀνυψώθη. πρωϊμώτατα κατεννοήθη καὶ ταχύτατα ἐνηρμόσθη τὸ Ρωμαϊκὸν ἐκεῖνο «mens sana in corpore sano»· ἤτοι «νοῦς ὑγιὴς ἐν σώματι ὑγιεῖ»· τούτου ἕνεκα βλέπομεν τὸ ἡμέτερον ἔθνος, εὐθὺς ἀπὸ τῆς νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας, περὶ τὰ γράμματα μὲν καὶ τὰς τέχνας ἀσχολούμενον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς σωματικοὺς ἀγῶνας προθυμότατα ἐξασκούμενον. Καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι. Διότι ὁ φύσει εὐφυὴς καὶ εὐγενὴς ἐκεῖνος λαός, ᾧ ὁ Πλάστης ἐδωρήσατο ἄφθονα καὶ ἀπαράμιλλα τὰ πνευματικὰ προτερήματα καὶ δαψιλῆ καὶ ἐναρμόνια ἐπιδαψίλευσε τῇ περιβαλλούσῃ αὐτὸν φύσει τὰ πλεονεκτήματα, εἰκὸς ἦτο πρωϊμώτατα καὶ τάχιστα νὰ κατανοήσῃ, ὅτι τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρώπου πρέπει ν' ἀναπτύσσωνται παραλλήλως καὶ ἐναρμονίως αἵτε σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ δυνάμεις. Εἰκὸς ἦτο οἱ μοναδικοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες νὰ κατανοήσωσιν, ὅτι ἡ Μουσική, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως σημασίαν, καὶ ἡ Γυμναστικὴ εἰσὶ δύο ἀναγκαιότατοι παραγοντες πρὸς τὴν ἀρτίαν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου μόρφωσιν καὶ τὴν τελείαν σωματικὴν αὐτοῦ διάπλασιν. Διότι «πᾶς ὁ τοῦ ἀνθρώπου βίος εὐρυθμίας καὶ εὐαρμοστίας δεῖται» (Πλάτωνος Πρωταγόρας XV B. 326). Ἐδιδάσκοντο καὶ τὴν γυμναστικὴν καὶ ἐθεώρουν ταύτην ὡς ἀπαραίτητον μάθημα οἱ ἀθάνατοι ἡμῶν πρόγονοι «ἵνα τὰ σώματα αὐτῶν βελτίω ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὔσῃ καὶ μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πενηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσι» (Πρωταγ XV. 326 C).

Ἀληθῶς δὲ πολὺ ἡ γυμναστικὴ πρὸς κραταίωσιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ φρονήματος εὐρύθμως καὶ κανονικῶς γινομένη συμβάλλεται. Διότι διὰ τὴν ἀλληλεπίδρασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ψυχὴ καὶ σῶμα εὑρίσκονται, ποιά τις τούτου κατάστασις ἀνάλογον καὶ εἰς τὴν ψυχὴν κατάστασιν ἀπεργάζεται, ἑπομένως, ὅταν μὲν ᾖ κραταιὸν καὶ ρωμαλέον τὸ σῶμα, κραταιοῦται καὶ ἐξυψοῦται καὶ τὸ τῆς ψυχῆς φρόνημα, ὅταν δ' ἀδύνατον καὶ μαλθακόν, ἀποχαυνοῦνται καὶ μαραίνονται καὶ αὗται αἱ εὐγενέστατα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὁρμαί. Εἰς τὴν σωματικὴν δ' εὐρωστίαν καὶ ῥώμην προστιθεμένης καὶ τῆς πνευματικῆς διὰ τῆς Μουσικῆς μορφώσεως καὶ οὕτω σωματικῶν τε καὶ ψυχικῶν δυνάμεων παραλλήλως καὶ ἐναρμονίως ἀναπτυσσομένων τέλειος, ὑπὸ σωματικήν τε καὶ ψυχικὴν ἔποψιν, ὁ ἄνθρωπος καθίσταται. Ἂν δέ τις ἀσκήσῃ τὸ σῶμα μόνον, τῆς δὲ Μουσικῆς ἀμελήσῃ, ἄλκιμος μὲν καὶ ρωμαλέος, ἀλλὰ καὶ σκληρότερος τοῦ δέοντος ἀποβαίνει. Ὡσαύτως ἐὰν περὶ τὴν Μουσικὴν μὲν ἀσχοληθῇ τις, τῶν δὲ σωματικῶν ἀσκήσεων ὀλιγωρήσῃ, μαλακώτερος καὶ ἡμερώτερος

τοῦ δέοντος καθίσταται (Πλάτωνος πολιτεία III 410)· τούτου ἕνεκα οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐκείνους μόνους ἐθεώρουν εὐαρμοστότατα, ἄριστα καὶ ἐλευθεριώτατα ἀνατεθραμμένους, οἵτινες ἐξ ἴσου τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτῶν δυνάμεις ἀνέπτυξαν. Ἡ σύμμετρος καὶ ἁρμονικὴ τοῦ τε σώματος καὶ πνεύματος ἀνάπτυξις ἦτο κατ' αὐτοὺς τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος. Δι' ὃ πάντα τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἅτινα σωματικάς τε καὶ πνευματικὰς δυνάμεις ἐξ ἴσου ἀνέπτυξαν, ταχύτατα εἰς τὸν πολιτισμὸν προήχθησαν καὶ πολὺ εἴς τε τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας ἐπέδοσαν.

Τούτου ἕνεκα λοιπὸν βλέπομεν καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι πρωϊμώτατα τοὺς σωματικοὺς ἀγῶνας ἱδρυμένους, πολλούς, ὅπως ἀγωνισθῶσιν εἰς αὐτοὺς προσερχομένους καὶ τὰ μέγιστα τοὺς ἐν αὐτοῖς διαπρέποντας τιμωμένους. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐτελοῦντο, ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν διαφόροις τῆς Ἑλλάδος μέρεσιν ἀγῶνες, ἀλλ' ὅμως πάντων τούτων οἱ ὀλυμπιακοί, περὶ ὧν ὁ λόγος, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβησαν πανελλήνιοι ὑπερεῖχον. Ἀλλά, πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν περιγραφὴν καὶ ἐξιστόρησιν αὐτῶν, ἀνάγκη νὰ εἰπωμέν τινα περὶ τοῦ ἱεροῦ. ἐν ᾧ ἐτελοῦντο χώρου, τῆς πολυυμνήτου καὶ ἱερᾶς Ὀλυμπίας.

Ἡ Ὀλυμπία, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (B' 7) καὶ Στράβωνα (VIII 356) κεῖται εἰς 300 σταδίων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ἤλιδος, παρὰ τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Ολύμπου καὶ Κρανίου λόφου· τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχε κατ' ἀρχὰς ἱερόν τι τέμενος τῷ Ὀλυμπίῳ Διΐ καθιερωμένον, οὗ τὴν περιγραφὴν εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Στράβωνι λέγονται ἐν Βιβλ. VIII. 356 τὰ ἑξῆς «Ἔστι δ' ἐν τῇ Πισάτιδι τὸ ἱερὸν (Ἡ Ὀλυμπία δηλ.) σταδίους τῆς Ἤλιδος ἐλάττους ἢ τριακοσίους διέχον· πρόκειται δ' ἄλσος ἀγριελαίων, ἐν ᾧ τὸ στάδιον, παρρρεῖ δ' ὁ Ἀλφειός, ἐκ τῆς Ἀρκαδίας ῥέων εἰς τὴν τριφυλιακὴν θάλασσαν, μεταξὺ δύσεως καὶ μεσημβρίας. Τὴν δ' ἐπιφάνειαν ἔσχεν ἐξ ἀρχῆς μὲν διὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐκείνου δ' ἐκλειφθέντος οὐδὲν ἧττον συνέμεινεν ἡ δόξα τοῦ ἱεροῦ καὶ τὴν αὔξησιν, ὅσην ἔσμεν ἔλαβε διά τε τὴν πανήγυριν καὶ τὸν ὀλυμπιακὸν στεφανίτην τε καὶ ἱερὸν νομισθέντα, μέγιστον τῶν πάντων. Ἐκοσμήθη δ' ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀναθημάτων, ἅπερ ἐκ πάσης ἀνετίθετο τῆς Ἑλλάδος»

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Στράβωνος βλέπομεν τὴν μεγάλην λαμπρότητα καὶ φήμην, ἣν ἀρχαίοθεν τὸ ἱερὸν εἶχε καὶ ἥτις ἔμελλε νὰ καταστῇ ἀθάνατος, σὺν τῷ χρόνῳ· τὸ ἱερὸν ἄλσος τοῦ τεμένους, ὅπερ κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον ἐκαλεῖτο Ἄλτις, περιέκλειε ἐν τῷ κέντρῳ τὸν ἐπίσημον ναὸν τοῦ Διός, οὗ μικρά τινα μέρη, ἔφερε πρῶτον εἰς φῶς ὁ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τὸν φιλέλληνα στρατηγὸν Μαιζῶνα ἐκεῖ σταθμεύων γαλλικὸς στρατός, πρὶν ἢ γείνωσιν αἱ συστηματικαὶ καὶ σπουδαῖαι ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Κουρτίου ἀνασκαφαί.

Ὁ τῆς Ἄλτιος περίβολος ἐξετείνετο πρὸς δυσμὰς μὲν παρὰ τὸν ποταμὸν Κλάδεον, πρὸς νότον δὲ παρὰ τὸν Ἀλφειόν καὶ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ σταδίου, ὅπερ περιελαμβάνετο ἐν αὐτῷ. Ἐκ τῶν πολλῶν δ' ἃς εἶχε πυλας, μία πρόστυλος καὶ μεγαλοπρεπὴς ἦτο ἡ ἐπίσημος τῶν πομπῶν εἴσοδος, ἐντὸς καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁποίας ἔθαλλεν ἡ καλλιστέφανος ἀγριελαία, ἐξ ἧς παῖς ἀμφιθαλὴς ἔκοπτε διὰ χρυσῆς μαχαίρας τοὺς διὰ τοὺς στεφάνους τῶν ὀλυμπιονικῶν κλάδους. Παραπλεύρως τοῦ τεμένους ἔκειτο ὁ ναὸς τῶν Δροσοφόρων νυμφῶν, περαιτέρω δ' ὁ μέγας τοῦ Ὀμυμπίου Διὸς ναός, ὅστις ἐνέκλειε τὸ ἀριστούργημα τῆς ἐξαισίας τοῦ Φειδίου σμίλης, παραστήσαντος ἐν ὅλῃ τῇ θείᾳ αὐτοῦ μεγαλοπρεπείᾳ τὸν ὕπατον τῶν Ἑλλήνων θεόν, οὗ τὸ ἄγαλμα ἦτο τοσοῦτον κολοσσιαῖον, ὥστε κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Παυσανίου (V,III) καὶ τοῦ Στράβωνος (VIII. 171), ἂν ἠγείρετο, θὰ ἔθραυε τὴν ὑπεράνω αὐτοῦ ἐκτεινομένην ὀροφήν. Τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ναοῦ ἀέτωμα ἐκοσμεῖτο δι' ἀγαλμάτων παριστώντων τὴν προπαρασκευὴν τῆς τοῦ Πέλοπος καὶ Οἰνομάου ἁρματοδρομίας, τὸ δὲ δυτικὸν τὴν τῶν Κενταύρων καὶ τῶν Λαπίθων πάλην. Ἄλλα ἱερά· περιῆν ἦσαν τοῦ Πέλοπος, τῆς Ἥρας, ὁ ναὸς τῆς Ἑστίας, τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης καί τινα ἐν τῷ παρόντι οὔτε ὁ χῶρος τὸ ἐπιτρέπει ἀλλ' οὔτε καὶ καιρὸς ν' ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα τὰ οἰκοδομήματα, τοὺς ναούς, τὰ ἀγάλματα, τοὺς ἀνδριάντας, τὰ κοσμήματα καὶ τὰ ἀναθήματα, ἅτινα σὺν τῷ χρόνῳ ἐκ πολλῶν καὶ ἀπωτάτων χωρῶν ἐκομίσθησαν ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων προσκυνητῶν τῶν εἰς τὴν ἱερὰν τῆς Ὀλυμπίας γῆν μεταβαινόντων, καὶ ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἐξωραΐσιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου τῶν πανελλήνων συνεντευκτηρίου. Περὶ πάντων τούτων τόμους ὁλοκλήρους δύναταί τις νὰ γράψῃ, ἂν ἐπιχειρήσῃ λεπτομερῶς τὰ περὶ ὀλυμπίας νὰ πραγματευθῇ. Ὅθεν μεταβαίνομεν ἤδη εἰς αὐτοὺς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας οἵτινες εἰσὶ καὶ τὸ κύριον τῆς πραγματείας ἡμῶν θέμα.

Ἡ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἵδρυσις, ὡς καὶ πάντα τὰ προϊστορικὰ τῆς Ἑλλάδος γεγονότα, συνδέεται ἀδιασπάστως μετὰ τῶν χαριεστάτων ἑλληνικῶν μύθων. Εὐφυέστατα λέγει ὁ μέγας ἱστορικὸς Crote, ὅτι ὡς πολλῶν ἑλληνικῶν ποταμῶν μέχρι τινὸς μόνον τὸν ροῦν ν' ἀνεύρωμεν δυνάμεθα· διότι αἴφνης κατεισδύουσιν εἰς τὰ φυσικὰ τῶν ὀρέων χάσματα καὶ ἀποκρύπτουσιν ἀπὸ τῶν τοῦ ἐρευνητοῦ ὀφθαλμῶν τό τε πρότερον αὐτῶν ρεῦμα καὶ τὴν κυρίαν πηγήν, οὕτω καὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τὴν ἱστορίαν μέχρι τινὸς μόνον νὰ παρακολουθήσωμεν δυνάμεθα· διότι ἡ πρώτη αὐτῶν ἀρχὴ καλύπτεται ὑπὸ ὄρη μύθων ἀνεπιδέκτων ὄντων ἱστορικῆς ἐρεύνης.

Κατὰ τὸν Πίνδαρον (Ὀλυμπ. 1,90) ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐτελοῦντο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀλφειοῦ ἐπικήδειοι ἀγῶνες καὶ τελεταὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Πέλοπος, οὗς ἔπειτα, φέρεται, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἀνενέωσε καὶ ἐπὶ τὸ τελειότερον διωργάνωσε (Πινδ. Ὀλυμ. Π,69), δι' ὃ ἱδρυτὴς καὶ διοργανωτὴς αὐτῶν ἐθεωρεῖτο. Κατὰ τὰς ἱστορικὰς δὲ μαρτυρίας ἱδρυταὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἐγένοντο ὁ Σπαρτιάτης Λυκοῦργος καὶ ὁ Ἠλεῖος Ἶφιτος, οἵτινες συνῆψαν ἱερὸν δεσμόν, οὗ τὸ ἐπὶ χαλκοῦ κύκλου ἐγκεχαραγμένον κείμενον ἐσώζετο μεχρὶ τοῦ 200 μ. χ.

["Επεται τὸ τέλος]

ΗΡΑΚΛΗΣ Κ. ΝΕΟΦΥΤΟΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΛΟΥΛΟΥΔΙΟΥ ΠΑΡΑΠΟΝΟ

Χτὲς πλάϊ ς τὸ ποτάμι,
Σ τὴν πέρα ρεμματιά,
Ποῦ σειέται τὸ καλάμι,
Ὁποῦ λιγᾷ ἡ ἐτιά,

Λουλουδὶ ἀπαντάω
Πεσμένο ἐκεῖ, χλωμό·
—Τί ἔχεις; τὸ ρωτάω
Μὲ πόνο, μὲ καϋμό.

—Ἄχ! μοῦπε, δυστυχιά μου!
Ἤμουν ὀρθό, χλωρὸ
Καὶ μ' ἔρριξε ἔτσι χάμου
Σὰν λούστη ς τὸ νερὸ
Κι' ἐπέρασε σιμά μου
Ἡ ὥμορφη Ἀργυρώ.

Κι' ἐγώ:—Χαρὰ σ' ἐσένα,
Τοῦπα, ἄνθι τυχερό,
Ποῦ σ' ἔχει λαβωμένα
Ἡ ὥμορφη Ἀργυρώ,
Τέτοια γλυκειὰ παρθένα!

ΠΟΤΑΜΙ ΔΑΚΡΥΑ

Ὅσα δάκρυα χύνω γιὰ τὰ σένα,
Γλυκειὰ παρθένα,
Νἄτρεχαν μαζῆ, θενἄχαν κάμῃ
Τρανὸ ποτάμι.

Ἄχ! ἂς ἦταν, φῶς μου, νἄχαν κάμῃ
Τρανὸ ποτάμι,
Νὰ γινῶταν τάφος γιὰ τὰ μένα,
Γλυκειὰ παρθένα.

(Σπάρτη) ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΑΣ

Χ. ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ

Δ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ[1]

Ἡ ἐποχὴ τῶν ὑποθέσεων παρῆλθεν, ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ κίνησις τῶν οὐρανίων σωμάτων ἀπεδίδετο εἰς ἀνεμοστρεβίλους συμπαρασύροντας τὰ σώματα ταῦτα δὲν ὑρίσταται πλέον. Οἱ νεώτεροι ἀστρονόμοι ἐπεχείρησαν νὰ διασχίσωσι τὸ περιβάλλον αὐτοὺς κενόν. Καθ' ἣν στιγμὴν ἀστέρες ἄπειροι ἐσπαρμένοι εἰς τὸ ἀχανὲς στολίζουσι τὴν νύκτα μας διὰ τοῦ ὠχροῦ καὶ ἠρέμου φωτός των, ὁ τοσοῦτον ἀσθενὴς ἄνθρωπος ὁ τοποθετημένος ἐπὶ τοῦ μικροῦ πλανήτου, τὸν ὁποῖον Γῆν καλεῖ, ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τοὺς νόμους, οἵτινες διέπουσι τοὺς ἀστέρας, τοὺς γαλαξίας, τὰ νεφελώματα, ἅτινα ἀπόλλυνται εἰς ἐκτάσεις ἀπεράντους. Καὶ αἱ προσπάθειαί του δὲν ἀποβαίνουσιν ἐντελῶς ἄγονοι, καθότι ὁ νόμος τῆς ἕλξεως ἀναφαίνεται καὶ αἱ ὑποθέσεις τοῦ δογματισμοῦ καταπίπτουσιν. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Γαλιλαίου ἰδίᾳ ἡ ἀστρονομία ἐνίκησε τὴν μεγαλειτέραν τῶν νικῶν της καὶ οὐδεμίαν προσβολὴν φοβεῖται πλέον. Ἡ φυσικὴ ἐπίσης ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀπορρίπτει πᾶσαν ὑπόθεσιν. Ὁ κεραυνός, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ μεγαλοφυὴς Boileau ἐθεώρει ὡς ἔνασκησιν τῆς θείας δίκης, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἠλεκτρικὸν φαινόμενον τοσοῦτον εὐαγωγὸν, ὥστε δύναται νὰ διεικῆται ὑπὸ τῆς αἰχμῆς τοῦ ἀλεξικεραύνου.

Ἡ γῆ σείεται, πόλεις βυθίζονται, λάβαι πεπυρακτωμέναι ἐκπίπτουσι, ἡ θάλασσα μετατοπίζεται, πάντα δὲ ταῦτα πόθεν; ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς θερμότητος, τῆς ἐλαστικότητος τῶν ἀερίων καὶ τῆς βαρύτητος. Ἐν τῇ συγκρούσει ταύτῃ τῶν κοσμικῶν δυνάμεων ἐμφανίζεται ἡμῖν ὑπὸ μεγενθυτικὸν φακὸν ὅ,τι καὶ κατὰ τὰς τυχαίας σιδηροδρομικὰς συμφορᾶς. Τὸ ὕδωρ λείπει, ὁ ἀτμὸς ἀπέρχεται, ὁ σιδηροῦς μοχλὸς θρύπτεται, τὸ ὄχημα παρεκκλίνει τῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων, αἱ ἀτμομηχαναὶ προσκρούουσιν ἀλλήλαις, ἡ πυρκαϊὰ ἀνάπτει, τί δὲ ταχειδιῶται συντρίβονται, καίονται. Καθ' ἑαυτὸν ἐξεταζων τις δύναται νὰ ἴδῃ πάντα τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἐκ τῶν κοσμικῶν δυνάμεων πηγάζοντα, ὡς παρὰ τὴν ἀκτὴν νωχελῶς καθήμενος βλέπει τὸ κῦμα ὑψούμενον, τὸ ὕδωρ προσπίπτον εἰς τὴν παραλίαν, τοὺς χάλικας κυλιομένους, τὸν λευκὸν ἀφρὸν ἀπερχόμενον, πάντα δὲ ταῦτα παραγόμενα ὑπὸ τῆς δροσερᾶς τῆς αὔρας πνοῆς. Αἱ κτήσεις τῆς ἐπιστήμης δσημέραι αὔξονται. Αὕτη ἀσθενὴς τὸ πρῶτον καὶ περιωρισμένη εἰς γωνίαν τινὰ τῶν μαθηματικῶν ἀποτελοῦσαν τὴν μόνην ἐπικράτειάν της, ἐξετάθη μικρὸν κατὰ μικρὸν διὰ τῆς ἐπιμόνου ἐργασίας της ἐπὶ τῶν ἐκτεταμένων πεδιάδων τῶν ὑποθέσεων καὶ φαντασιοπληξιῶν, σήμερον δὲ ἡ πρόοδός της βαίνει καλπάζουσα, αἱ ἀντίπαλοί της ὀπισθοδρομοῦσι κατασυντριμμέναι καὶ ἀφίνουσιν αὐτῇ ἐλεύθερον τὸ πεδίον τῆς νίκης.

Ἐν τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα ἐσχάτως ἐσμίλευσεν ἡ μάγος τῆς ἐπιστήμης χεὶρ εἶνε τὸ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιάζουσαν ὅλως θέσιν κατέχει ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἐντυπώσεων καὶ ἡ ἐκ ταύτης πηγάζουσα γνῶσις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἐγώ. Ἐπὶ πολὺ ἐπεκράτησεν ἡ ἰδέα, ὅτι αἱ γνώσεις αὗται εἶνε ἔμφυτοι ἐν ἡμῖν· ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ ψυχολογία προοδεύει ἐπὶ τοσοῦτον ἀπομακρύνεται τῆς δοξασίας ταύτης, τὴν δὲ γνῶσιν τῶν ἐκτὸς ἡμῶν δὲν παραδέχεται πλέον ὡς ἀπόλυτόν τι καὶ πραγματικόν, ἀλλ' ὡς σχετικὸν καὶ δευτερεῦον, προκύπτον ἐκ τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῆς ἐπεξεργασίας αὐτῶν ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἡμῶν ὀργάνων καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, π. χ. δσάκις ἀτενίζομεν φωτεινόν τι σῶμα, παράγεται ἐν ἡμῖν αἴσθημά τι, τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζομεν, ἐξωτερικεύομεν διὰ τῆς λέξεως «φῶς», ὅπερ δὲν εἶνέ τι ἀπόλυτον καὶ ἀνεξάρτητον, ἀλλὰ δευτερεῦον καὶ καθαρῶς σχετικὸν πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸ ὀπτικὸν ἡμῶν νεῦρον. Τούτων ἐκλειψάντων, καθίσταται ἡμῖν ἀπολύτως ἀδύνατον τὸ νὰ γνωρίσωμεν τί ἐστι «φῶς» καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτον. Τί ἐστὶν ὄντως ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος διὰ τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν; Τί ὁ λαμπρὸς ἡμῶν ὁρίζων, τί ἡ μαγικὴ τοῦ ἡλίου δύσις, τί αἱ ἀστερόεσσαι ποιητικαὶ νύκτες δι' αὐτόν; Ὁποίαν τινὰ ἔμφυτον γνῶσιν δύναται νὰ ἔχῃ τῶν περικυκλούντων αὐτὸν ἀντικειμένων, ὁποίαν τινὰ γνῶσιν τῶν ἀπείρων καὶ θαυμασίων ὀπτικῶν φαινομένων; Βαθεῖς σκότους βασιλεύοντος περὶ αὐτοῦ, εἶνε δυνατὸν νὰ συλλάβῃ οὗτος τελείαν τινὰ εἰκόνα, ἀφοῦ ἡ σύλληψις αὕτη ἐξαρταται μόνον ἐκ τῆς ἐπανειλημμένης παρατηρήσεως ἀντικειμένου τινὸς καὶ ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα δοκιμάζει τις παρατηρῶν αὐτό; Ὅταν λέγωμεν, ὅτι γνωρίζομεν ἀντικείμενόν τι, γνωρίζομεν μόνον τὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας προξενεῖ ἡμῖν, πέραν δὲ τῶν ἐντυπώσεων τούτων πλάττομεν μόνον ὑποθέσεις, τῶν ὁποίων τὴν ἀλήθειαν εἶνε ἀδύνατον ν' ἀποδείξωμεν. Ὅθεν ἡ φαινομενικότης μόνη εἶνε ἡμῖν προσιτή, αὕτη δὲ παρουσιάζεται ὑπὸ διαφόρους μορφάς, τὰς ὁποίας «ὕλην» καλοῦμεν. Ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς ὕλης παραγομένων ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ ἡμῶν συστήματος ἐρεθισμάτων ἐξαρτᾶται πᾶσα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου γνῶσις, ἀφ' ἧς ὅμως στιγμῆς τὰ ἐρεθίσματα ταῦτα παύονται τοῦ νὰ ἐνεργῶσιν ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου ἡμῶν εἴτε ἀμέσως ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς ἀναπαραστάσεως, πᾶσα γνῶσις τῶν ἐκτὸς ἡμῶν παύεται ὡσαύτως.

Ἐκ τούτων ἕπεται, ὅτι πέραν τῶν ἀντιλήψεων ἡμῶν οὐδέν ποτε δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν. Αὗται μόναι ὑπάρχουσι πραγματικῶς δι' ἡμᾶς, ἡ δὲ πραγματικότης, τὴν ὁποίαν εἰς τὰ ὄντα ἀποδίδομεν, εἶνε μόνον δευτερεύουσα, συνίσταται δὲ εἰς τὴν δύναμιν, ἣν κέκτηνται τοῦ νὰ προξενῶσιν ἡμῖν πάντοτε τὰς αὐτὰς ἐντυπώσεις δσάκις εὑρίσκονται ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ἤδη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῆς σήμερον ἐξέλειπε τοῦ κόσμου τούτου, ἀποβαίνει ἡμῖν ἀδύνατον νὰ ἐννοήσωμεν τί θὰ ἦτο ὁ κόσμος δι' ἄλλα ὄντα διαφορετρόπως διαπεπλασμένα, ἢ ἀπολύτως

1. Σ. Δ. «Ὀλ». Μετὰ χαρᾶς δημοσιεύομεν τὴν παροῦσαν πραγματείαν τῆς λογίας δεσποινίδος Ἀγγελικῆς Παναγιωτάτου, ἥτις εἰς τὸ ἑξῆς θέλει συνεχέστερον παρέχει εἰς τὸ ἡμέτερον περιοδικὸν τὴν συνεργασίαν της. Ἡ δεσποινὶς Παναγιωτάτου, μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς δεσποινίδος Ἀλεξάνδρας, ἐκ Κεφαλληνίας καταγόμεναι, εἰσὶν, ὡς γνωστόν, αἱ πρῶται Ἑλληνίδες φοιτήτριαι αἱ καταταχθεῖσαι εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, διανύουσι δὲ ἀμφότεραι τὸ τελευταῖον ἔτος τῶν σπουδῶν των. Τὸ ἀνωτέρω δοκίμιον, καίπερ ἄνευ ἀξιώσεων γεγραμμένον, εἶνε ἐν τούτοις δεῖγμα ἀρκετὸν τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς φιλοπονίας μεθ' ἧς ἠκολούθησαν τὰς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς των αἱ φιλομαθεῖς νεάνιδες, αἱ τιμῶσαι ἀληθῶς τὴν εὐφυΐαν τοῦ ἐν Ἑλλάδι γυναικείου φύλου.

τί θὰ ἦτο ὁ κόσμος αὐτὸς καθ' ἑαυτόν. Ἐκλείποντες συμπαρασύρομεν ὅλην τὴν φαινομενικότητα, ἥτις εἶνε σχετικὴ πρὸς τὰς ἐντυπώσεις μας. Τῆς φαινομενικότητος ταύτης ὅπισθεν τί ὑπάρχει οὐδεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ, πρὸς ἐξήγησιν ὅμως διαφόρων φαινομένων θεωροῦμεν αὐτὴν ὡς ὄν, ὡς ὕπαρξιν, ἀπαραλλάκτως καθὼς οἱ χημικοὶ θεωροῦσι τὴν ὕλην συγκειμένην ἐξ ἀτόμων. Οὗτοι τὴν θεωρίαν ταύτην παραδέχονται, διότι ἐξηγεῖ ἀπειρίαν φαινομένων, εἰς ἃ οὐδεμία ἄλλη ἐξήγησις δύναται νὰ δοθῇ καὶ διότι εἰς οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε παρατήρησιν ἢ εἰς οὐδὲν πείραμα ἀντιφάσκει. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητον εἶνε, ὅτι ὁ ἐξ ἀτόμων σχηματισμὸς τῶν σωμάτων οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ὑπόθεσις. Οὐδέποτε θὰ λάβωμεν μέσον τι πρὸς ἀπόδειξίν του, ἐὰν δὲ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι οὐδὲν φαινόμενον παρουσιασθῇ ἀντιφάσκον, αἱ ἡμέτεραι ἔρευναι θὰ μείνωσι πάντοτε πόρρω τοῦ νὰ παρουσιάσωσιν ἡμῖν τὰ ἄτομα ἄλλως ἢ ὡς ἰδέαν. Ὡς οἱ χημικοὶ θεωροῦσιν ἑαυτοὺς νοερῶς ἠναγκασμένους νὰ παραδεχθῶσι τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀτόμων, ὡς οἱ ἀστρονόμοι τὴν ὕπαρξιν τῆς ἕλξεως, οἱ φυσικοὶ τὴν ὕπαρξιν τῆς θερμότητος, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ κλπ. χωρὶς οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ νὰ γνωρίζωσι τί ἐστὶν ἕλξις, τί ἐστὶ θερμότης, τί ἐστὶν ἠλεκτρισμός, οὕτω πᾶς ἄνθρωπος εἶνε ἠναγκασμένος νὰ παραδεχθῇ τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς ἐξωτερικοῦ κόσμου, χωρὶς ποτὲ νὰ δυνηθῇ νὰ γνωρίσῃ τί εἶνε ὁ ἐξωτερικὸς οὗτος κόσμος αὐτὸς καθ' ἑαυτόν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ἡ ὑπόθεσις εἶνε συμπέρασμα προκύπτον ἐκ τῶν φαινομένων. Τὸ δὲ σχετικὸν πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον συμπέρασμα εἶνε κοινὸν διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, διὰ πάντα τὰ ζῶα τὰ ἔχοντα ἐγκέφαλον ἀναλόγου πρὸς τὸν ἰδικόν μας ἀναπτύξεως. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο σχηματίζεται αὐτομάτως καὶ ἄνευ ἐσκεμμένης ἐργασίας, ἀνέρχεται δὲ εἰς ἐποχὴν τῆς ἀτομικῆς ζωῆς, ἧς τινος οὐδεὶς ποτε διετήρησε τὴν ἀνάμνησιν.

Οὐδαμῶς βεβαίως προτίθεταί τις δι' ὀλίγων λέξεων νὰ παραστήσῃ ὡς ἀμφίβολον τὴν ὕπαρξιν ἐξωτερικοῦ κόσμου, φανερὸν ὅμως καθίσταται, ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ ἐξωτερικοῦ τούτου κόσμου δὲν εἶνέ τι κύριον καὶ ἀπόλυτον, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐρεθισμάτων, ἅτινα προηγοῦνται ἀναποφεύκτως αὐτῆς καὶ δίδουσιν αὐτῇ χαρακτῆρα ἀπαραιτήτου σχετικότητος.

Ὡς ἡ τοῦ ἐξωτερικοῦ οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου γνῶσις δηλ. τοῦ ὑποκειμένου ἢ τοῦ «ἐγὼ» ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐρεθισμῶν. Οὐ μόνον δὲ ἡ συναίσθησις τῆς αὐθυπαρξίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἐπὶ τοσοῦτον μόνον ὑφίσταται ἐφ' ὅσον ὁ ἐγκέφαλος εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ δέχηται τὰ ἐρεθίσματα τῶν τε ἐκτὸς ἡμῶν καὶ τῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ λαμβανόντων χώραν φαινομένων ἀφ' ἧς στιγμῆς τὸ νευρικὸν σύστημα καταστῇ ἀνίκανον πρὸς τοῦτο ἡ ὕπαρξις ἐκλείπει. Ἀξιοσημείωτον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι αὐταὶ αὗται αἱ ἐντυπώσεις δρῶσαι ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀναπτύσσουσιν αὐτὸν καὶ καθιστῶσιν αὐτὸν καταλληλον πρὸς ὑποδοχὴν των· π.χ. ὅταν δέχηταί τις τὴν πρώτην ἐντύπωσιν, τὸ πρῶτον ἐρέθισμα, τὸ πρῶτον αἴσθημα, πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ γνωρίζῃ τὸ ἀντικείμενον τὸ προξενῆσαν αὐτήν· κατέχει μόνον τὸ στοιχεῖον τῆς γνώσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ γεννηθῇ ἡ γνῶσις αὕτη ἐν αὐτῷ ἀνάγκη ἵνα ἡ ἐσωτερικὴ ἢ ἐξωτερικὴ ἐντύπωσις πολλάκις ἐπαναληφθῇ. Ὁ ἐγκέφαλος παρουσιάζεται ἡμῖν ὑπὸ δύο μορφὰς ἀναπτύξεως καὶ ἐν μὲν τῇ μιᾷ, τῇ τοῦ ἀτόμου, ἡ ἀνάπτυξίς του ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἐμβρύου καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ, τῇ τῆς ζωϊκῆς ἱεραρχίας ἄρχεται ἀπὸ τῶν ὀργανισμῶν, εἰς οὓς παρουσιάζεται ἡ μᾶλλον ἀτελὴς κατάστασις τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ καταλήγει εἰς ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ λειτουργίαι παρουσιάζονται εἰς τὸν μεγαλείτερον βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως. Ἐν ὅσῳ μὲν ὁ ἐγκέφαλος τοῦ νηπίου εἶνε ἐν ἀτελεῖ καταστάσει, τοῦτο οὔτε συνείδησιν, οὔτε σκέψιν δύναται νὰ ἔχῃ, καίτοι δέχεται ἐντυπώσεις, ὡς δεικνύουσιν αἱ κινήσεις του, βραδύτερον ὅμως ἐφ' ὅσον ὁ ἐγκέφαλος ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἐντυπώσεων, ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἐρεθισμάτων ἀναπτύσσεται, ἐφ' ὅσον αὔξεται, τελειοποιεῖται, ἡ προσωπικότης, ἡ συνείδησις, ὁ λογισμὸς ἀναφαίνεται, ἀλλὰ τοσοῦτον συγκεχυμέναι κατ' ἀρχάς, ὥστε οὐδεὶς δύναται νὰ στρέψῃ τὴν μνήμην του μέχρι τῶν πρώτων αὐτῶν ἐτῶν καὶ ν' ἀτενίσῃ τὴν ἐμφάνισιν ταύτην τῆς συνειδήσεως ἢ τῆς προσωπικότητος. Ἡ συνείδησις, ἡ προσωπικότης, ὁ λογισμὸς εἶνε ἐντελῶς ἀνεπτυγμένα παρὰ τῷ ἐφήβῳ, ἀλλὰ τὸν ἔφηβον διαδέχεται ὁ γέρων καὶ τότε τὰ πάντα ἀναγγέλλουσιν ἡμῖν τὴν κατάπτωσιν. Τὰ τρέμοντα βήματα, αἱ τρέμουσαι κινήσεις, ἡ ἀλθενὴς ὄρεξις, ἡ ἐξησθενημένη ἀκοή, ἡ ἐκλείπουσα διάνοια, τὰ πάντα ὑπενθυμίζουσιν ἡμῖν τὸ μαραμμένον ἄνθος, τὸ ὁποῖον εἶνε ἕτοιμον νὰ φυλλορρήσῃ ὑπὸ τὴν ἐλαχίστην τοῦ ἀνέμου πνοήν. Ἀνάλογον θέαμα ἀναπτύξεως τοῦ ἐγκεφάλου παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς καὶ ἐν τῇ ζωικῇ κλίμακι. Ἐφ' ὅσον ἀπομακρύνεταί τις τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατέρχεται τὰς ζωολογικὰς βαθμίδας, ἐπὶ τοσοῦτον συναντᾷ τὴν συνείδησιν συγκεχυμένην μετὰ τῆς προσωπικότητος καὶ φθάνει τέλος εἰς ὄντα στερούμενα νευρικῶν κέντρων καὶ κατέχοντα μόνον γενικόν τι αἴσθημα, ἐν ᾧ ἡ διάκρισις τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ ἀντικειμένου παύει πλέον τοῦ νὰ ὑπάρχῃ. Ὁ ἐγκέφαλος ἄρα μόνος κατέχει τὴν δύναμιν τοῦ νὰ δέχηται καὶ νὰ ἐπεξεργάζηται τὰς ἐντυπώσεις. Ἡ δὲ ἐντύπωσις καὶ ἡ ἐπεξεργασία αὐτῆς εἶνε τὸ ψυχικὸν ἔμβρυον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάπτυξις βαδίζει σὺν τῇ γνώσει τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Ἂς μὴ συγχέωμεν κατ' ἀκολουθίαν τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν βεβαιότητα. Ἡ πραγματικότης μᾶς διαφεύγει, ἡ δὲ βεβαιότης εἶνε κτῆμά μας, εἶνέ τι δευτερεῦον, ὅπερ ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν φαινομενικότητα. Ἐκεῖ βαδίζομεν ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους καὶ οὐδέποτε ἡ πεῖρα καλῶς ὁδηγηθεῖσα μας ἠπάτησεν.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ

ΕΝ ΤΗι ΑΡΧΑΙΑι ΕΛΛΑΔΙ

ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ[1]

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Τῇ εὐγενεῖ προσκλήσει ἀγαπητῶν συναδέλφων, τοῦ κ. Προέδρου καὶ τοῦ κ. Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ἀνέλαβον νὰ συμμετάσχω τῶν ἐν αὐτῷ ἀναγνωσμάτων, ἐξέλεξα δὲ ὡς θέμα τοῦ ἀναγνώσματός μου τὰ περὶ γάμου καὶ διαζυγίου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ ἰδίως ἐν Ἀθήναις.

Τὸ θέμα μου, καίπερ προσπελάζον εἰς τὰ ὅρια τοῦ Κράτους τῆς σεβαρᾶς θέμιδος, ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ εἶνε μονότονον καὶ πληκτικόν· λέγω δὲ τοῦτο ἵνα καθησυχάσω τὴν δικαίαν ἐκ τοῦ τίτλου τοῦ ἀναγνώσματός μου ἀνησυχίαν τῶν τιμησασῶν με ἀντιπροσώπων τοῦ ὡραίου φύλου. Ὁ γάμος ἄλλως ὑπῆρξε σχεδὸν πάντοτε ταυτόσημος τῇ χαρᾷ, ὁ περὶ γάμου ἄρα ὁμιλῶν καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, περὶ χαρμοσύνων καὶ εὐαρέστων πραγμάτων εἶναι ἑπόμενον ὅτι ποιήσεται λόγον, τοῦτο δὲ καὶ ἐγὼ ἀκριβῶς προτίθεμαι, ἐπ' ὀλίγον μὲν νὰ διατρίψω περὶ τ' ἀφορῶντα εἰς τὸ τοῦ γάμου δίκαιον, κυρίως δέ νὰ περιγράψω τὰς τελετὰς τοῦ γάμου, τὸν κόσμον τῆς νύμφης, τὰ γαμήλια δῶρα, νὰ περιορισθῶ ἐν ἑνὶ λόγῳ εἰς τὸ εὐφροσυνώτερον τοῦ γάμου μέρος, εἰς τὴν σελήνην οὕτως εἰπεῖν τοῦ μέλιτος, ταύτης δὲ παρελθούσης ἐν συντόμῳ νὰ διεξέλθω τὰ περὶ διαζυγίου, ὅπερ ἀποδίδον εἰς τοὺς συζύγους τὴν ἐλευθερίαν, ἀφίνει εἰς αὐτοὺς εὐρὺ στάδιον διὰ νέους γαμους καὶ νέας χαράς.

Α'

Ὁ γάμος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦτο θεσμὸς κατ' ἐξοχὴν θρησκευτικός, ὅθεν ἵνα ἐννοήσωμεν τὰ κατ' αὐτὸν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ρίψωμεν βλέμμα ἐπὶ τῆς θρησκείας ἐν ᾗ ἐμορφώθη· ἄνευ τῆς γνώσεως ταύτης πολλὰ εἰς τὸν γάμον ἀφορῶντα φαίνονται σκοτεινά, καὶ παράδοξα. Δὲν θέλομεν εἰσέλθει εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς Ἑλλ. Μυθολογίας, διότι αὕτη ἐλαχίστην ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν θεσμὸν τοῦ γαμου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκτὸς τῆς κοινῆς πρὸς πάντας θρησκείας, εἶχον ἕκαστος καὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ θρησκείαν, μὴ ταυτιζομένην πρὸς τὴν κοινῶς ἐπικρατοῦσαν. Ἡ θρησκεία αὕτη ἦτο ἡ τῶν Προγόνων καὶ ἡ τῆς Ἑστίας. Ἑκάστη Ἑλλ. οἰκογένεια ἐλάτρευεν ὡς ἰδίους θεοὺς τοὺς ἑαυτῆς προγόνους, ὧν ὁ τάφος συνήθως ἦτο ἔγγυς τῆς οἰκίας, πλησίον τῆς θύρας, ἵνα, ὡς λέγει ὁ Εὐριπίδης οἱ υἱοὶ εἰσερχόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι τῆς κατοικίας αὐτῶν συναντῶσι τοὺς Πατέρας αὐτῶν καὶ προσφέρωσι τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς σεβασμόν. Ἐκαλοῦντο δὲ θεοὶ χθόνιοι Πατρῷοι, θεοὶ γενέθλιοι, θεοὶ σύναιμοι. Καὶ ἦτο δι' αὐτοὺς καθιερωμένη λατρεία ἰδιαιτέρα, μηδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσα πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν θεῶν. Ἱερεὺς τῶν θεῶν αὐτῶν ἦτο ὁ Πατὴρ τῆς οἰκογενείας, τοῦτον δὲ θανόντα, καὶ ἑπομένως ἀποθεωθέντα, διεδέχετο εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἑκάστη οἰκογένεια εἶχε τὰς ἰδίας αὐτῆς τελετὰς, τὰς ἰδίας ἑορτὰς, τοὺς ἰδίους ὕμνους καὶ προσευχάς· ὁ Πατὴρ ἀρχιερεὺς τῆς ἰδίας του θρησκείας ὤφειλε πρὸς μόνον τὸν υἱόν του νὰ διδάξῃ τὰ κατ' αὐτήν. Αἱ τελεταὶ, αἱ προσευχαὶ, οἱ ὕμνοι, ἀπετέλουν κληρονομίαν ἱερὰν, ἥτις ἦτο γνωστὴ εἰς μόνα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἀπηγορεύετο δὲ αὐστηρῶς ἡ ἀνακοίνωσις τῶν κατ' αὐτὴν εἰς ξένους. Ἀπηγορεύετο ἡ παρουσία ξένων εἰς τὰ ἐπιτάφια δεῖπνα, διότι ἐτάραττε τὴν γαλήνην τῶν ψυχῶν.

Παρὰ τὴν τῶν προγόνων λατρείαν ὑπῆρχεν ἡ τῆς Ἑστίας. Ἐν ἑκάστῃ Ἑλλ. οἰκίᾳ ὑπῆρχεν εἰς Βωμὸς οὗτος δ' ἦτο ἡ Ἑστία ἐν ᾗ ἔπρεπε πάντοτε νὰ διατηρῆται ἄσβεστον πῦρ, διότι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις «ἐσβεσμένη Ἑστία» ἦτο ταὐτόσημον τοῦ ἐκλιποῦσα οἰκογένεια. Τὸ πῦρ τῆς «Ἑστίας» ἐθεωρεῖτο ἐνέχον τι θεῖον, τούτου δ' ἕνεκα ἀληθῆ προσήνεγκον αὐτῷ λατρείαν· ἐρρίπτοντο εἰς αὐτὴν ἄνθη, καρποί, θυμίαμα, πᾶν ὅτι ἐνομίζετο εὐπρόσδεκτον τοῖς θεοῖς. Πρὸς τὴν «Ἑστίαν» ὡς εἰς ἀληθῆ θεότητα ἀπηυθύνοντο προσευχαί, δι' ὧν ἠτεῖτο ἡ παροχὴ ὑγείας, πλούτου, εὐτυχίας· τοιαύτη τις προσευχὴ περισωθεῖσα ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς Ὕμνοις ἔχει περίπου οὕτω. Ὦ Ἑστία διατήρησον ἡμᾶς πάντοτε ἀκμαίους πάντοτε εὐτυχεῖς· ὦ σὺ ἡ δικαία ἡ πάντοτε νέα καὶ ὡραία, σὺ ἡ τροφοδότις καὶ πλουσία, δέχθητε εὐμενῶς τὰς προσφορὰς ἡμῶν καὶ δὸς ἡμῖν τὴν ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν, τὰ ἄριστα τῶν ἀγαθῶν. Δὲν ἐζήτουν δὲ παρ' αὐτῆς μόνον ὑγείαν καὶ πλοῦτον ἀλλὰ καὶ ἀγνότητα καρδίας, ἐγκράτειαν, φρόνησιν.

Ὁ ἀνὴρ ἐξερχόμενος καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν οὐδέποτε παρέλιπε νὰ προσευχηθῇ εἰς τὴν Ἑστίαν. Πρὸ τοῦ νὰ φάγωσιν ἐπίσης ἐπεκαλοῦντο τὴν προστασίαν τῆς Ἑστίας, καταθέτοντες τὰ ἀκροθίνια τῆς τροφῆς ἐπ' αὐτῆς πρὸ τοῦ πίωσιν ἐποίουν ἐπίσης σπονδὰς οἴνου εἰς τὴν τῆς Ἑστίας θεότητα, οὐδεὶς δὲ ἀμφέβαλλεν, ὡς παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀρχαίου ἄστεως Fustel de Coulange, ὅτι ἡ θεότης αὕτη ἦτο τῷ ὄντι παροῦσα καὶ συμμετεῖχε τῆς τροφῆς καὶ τοῦ οἴνου· ἀπόδειξιν δ' ἐπαρκῆ τοῦ βασίμου τῆς πεποιθήσεώς των ἔβλεπον εἰς τὴν ἀναδιδομένην ἐκ τῶν προσφερομένων τροφῶν φλόγα· οὕτω τὸ δεῖπνον ἀπετέλει θρησκευτικὴν τελετήν, δι' ἧς οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ τῆς Ἑστίας θεότης ἤρχοντο εἰς ἐπικοινωνίαν. Ἡ λατρεία δὲ τῆς Ἑστίας δὲν ἦτο ἄσχετος πρὸς τὴν τῶν προγόνων· τοὐναντίον, ὑψίστατο μεταξὺ αὐτῶν σχέσις ἀμεσωτάτη, ἦτο τὸ σύμβολον τῆς λατρείας αὐτῶν· ἡ ἀναδιδομένη δὲ ἐν αὐτῇ φλὸξ ἐδήλου τὴν παρουσίαν καὶ τὴν ἐπαγρύπνησιν τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ζώντων. Ἀμφότεραι αἱ λατρεῖαι αὗται ἠσκοῦντο διαδοχικῶς μόνον ὑπὸ τῶν ἀρρένων, τούτου δ' ἕνεκα μὴ ὑπάρχοντος ἀπογόνου ἄρρενος υἱοθετεῖτο συνήθως συγγενὴς τῆς οἰκογενείας πρὸς ὃν ἐδίδετο ὡς σύζυγος μία τῶν θυγατέρων, ἥτις ἐλάμβανεν ὡς προῖκα τὸ μεγαλήτερον τῆς περιουσίας μέρος. Ἦσαν λοιπὸν ἀποκλειστικῶς οἰκογενειακαὶ αἱ τελεταὶ τῆς θρησκείας ταύτης καὶ ἐτηροῦντο μυστικαί. Ἡ Ἑστία ἐτοποθετεῖτο ἕνεκα τούτου συνήθως εἰς θέσιν, ὥστε νὰ μὴν ἦναι ἐξωθεν ὁρατή, ἐὰν ξένος ὀφθαλμὸς ἐβλέπε τελουμένην ἱεροτελεστίαν τῆς οἰκογενειακῆς ταύτης θρησκείας, ἡ ἱεροτελεστία ἐμολύνετο· ὁ ξένος ὀφθαλμὸς ἐθεωρεῖτο βέβηλος. Ἡ θρησκεία αὕτη, ἥτις ἦτο κοινὴ εἰς ἁπάσας τὰ φυλὰς τὰς ἑλκούσας τὴν καταγωγὴν αὐτῶν ἐκ τοῦ μεγάλου Ἰνδοευρωπαϊκοῦ κλάδου, ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀκμῇ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς συστάσεως τῶν ἑλληνικῶν κοινωνιῶν, βραδύτερον παρακμάζει ἀληθῶς, καὶ κατὰ τοὺς κλασικοὺς χρόνους ἐλάχιστα ἀπομένωσιν αὐτῆς τὰ ἴχνη· ἐν τούτοις εἰς ταύτην ἐδράζονται πλεῖστοι ὅσοι θεσμοὶ καὶ ἰδίως οἱ σχετικοὶ πρὸς τὸν γάμον, καὶ ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν κατ' αὐτήν, ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπον, ἀνεξήγητα ἀποβαίνουσι καὶ ἡ τελετὴ τοῦ γάμου καὶ πολλὰ τῶν εἰς αὐτὴν ἀφορώντων ἠθῶν καὶ ἐθίμων.

Β'

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ἡ λατρεία αὕτη τῶν προγόνων καὶ τῆς Ἑστίας λειτουργοὺς εἶχε τοὺς ἄρρενας τῆς οἰκογενείας διαδοχικῶς· ἐκ τούτου ὅμως δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ γυνὴ ἀπεκλείετο νὰ συμμετάσχῃ ταύτης, τοὐναντίον κόρη μὲν συμμετεῖχε τῶν ὑπὸ τοῦ πατρός της τελουμένων ἱερουργιῶν, ἐπεκαλεῖτο τὴν προστασίαν τῶν θεοτήτων τούτων τῆς οἰκογενείας, ἔστερε δι' ἀνθέων τὴν Ἑστίαν κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας· γυνὴ δὲ συμμετεῖχε τῶν ὑπὸ τοῦ συζύγου της τελουμένων· ἀλλ' ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω οὐδεὶς ξένος ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ παρευρίσκεται εἰς τὰς τελετὰς ταύτας, μόνον οἱ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ γεννηθέντες ἀπήλαυον τοῦ δικαιώματος τούτου, ἀλλὰ πῶς λοιπὸν ἐπετρέπετο εἰς τὴν σύζυγον, καὶ εἰς τὴν ἐκ τοῦ υἱοῦ νύμφην νὰ συμμετέχωσιν αὐτῶν, καίπερ μὴ γεννηθεῖσαι ἐν τῇ οἰκογενείᾳ; Ἐπετυγχάνετο τοῦτο δι' αὐτῆς ταύτης τῆς θρησκείας. Εἰδικαὶ θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἔλυον τοὺς πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῆς κόρης δεσμοὺς αὐτῆς καὶ δι' εἰδικῶν τελετῶν εἰσήρχετο εἰς τὴν τοῦ συζύγου ὡς μέλος ταύτης. Πᾶσαι αἱ τελεταὶ αὗται ἀπετέλουν τὸν γάμον, ἦσαν δὲ κυρίως τρεῖς, ἡ ἐγγύησις, ἡ πομπὴ καὶ τὸ τέλος.

(ἕπεται συνέχεια)

Μ. ΗΛΙΑΔΗΣ
Ἀρειοπαγίτης.

[1] Σημ. Δ. «Ὁλ.» Ἡ παροῦσα πραγματεία τοῦ Ἀρειοπαγίτου κ. Μ. Ἠλιάδου, ἑνὸς τῶν μᾶλλον ἐγκρίτων καὶ εὐπαιδεύτων μελῶν τοῦ παρ' ἡμῖν ἀνωτέρου δικαστικοῦ κλάδου, ἀνεγνώσθη πρό τινος ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ» καταθέλξασα τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον διὰ τὴν ἐπαγωγὸν χάριν καὶ τὴν σαφήνειαν αὐτῆς, ὅπως θὰ καταθέλξῃ βεβαίως καὶ τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας.

ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΜΑΣ

Εἰσερχόμεθα ἀπὸ τῆς αὔριον εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Ἑβδομάδα καὶ τὰ τροπάρια τῶν κατανυκτικῶν αὐτῆς ἀκολουθιῶν θ' ἀκουσθῶσι πάλιν ἀπὸ τῆς αὔριον μνημονεύοντα τοῦ φιλήματος τοῦ Ἰούδα. Τὴν μεγάλην ταύτην σκηνὴν παριστᾷ ἡ ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι καλλιτεχνικὴ εἰκών μας, ἐν ᾗ ἀξιοσημείωτος ἰδίᾳ εἶνε ἡ ἔκφρασις τῆς ἰουδαϊκῆς μοφῆς τοῦ δολίου μαθητοῦ.

Οἱ εἰκονιζόμενοι ἐν ἄλλῃ σελίδι εἶνε δύο τῶν νικησάντων δρομέων τοῦ Μαραθωνίου δρόμου κατὰ τοὺς τελεσθέντας τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν Πανελληνίους ἀγῶνας. Ὁ κ. Χ. Βασιλάκος, εἶνε ὁ πρῶτος νικητὴς νεώτατος τὴν ἡλικίαν. Λάκων τὴν καταγωγὴν καὶ ὑπάλληλος ἐν τῷ Πρωτοδικείῳ Ἀθηνῶν. Ἀνήκει εἰς τὸν Ὅμιλον Πεζοπόρων Πειραιῶς καὶ διακρίνεται διὰ τὴν ἔκτακτον ὠκυποδίαν καὶ ἀντοχήν του, θελήσας πρὸ ἐτῶν, ὅτε ἦτο ἀκόμη, παιδίον νὰ διαγωνισθῇ μὲ τὸν διάσημον πεζοπόρον κ. Παρασκευαΐδην, κατὰ τὸ περίφημον αὐτοῦ πείραμα ἐν τῷ Σταδίῳ. Ὁ δὲ κ. Δ. Δηλιγιάννης, τρίτος ἐλθὼν κατὰ τὸ ἀγώνισμα, εἶνε φοιτητὴς τῆς φιλολογίας, κατάγεται ἐκ Γορτυνίας καὶ εἶνε δρομεὺς ἀκαταπόνητος, ἀκμαιότατος ἐλθὼν εἰς τὸ τέρμα μετὰ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον δρόμον τῶν 40 χιλιομέτρων.

Δημοσιεύομεν ἐπίσης τὴν εἰκόνα τοῦ ἀποδιώσαντος τὴν 13 ἰσταμένου καὶ τὴν ἑπομένην ἐν Πανδήμῳ πένθει κηδευθέντος βουλευτοῦ Ἀττικῆς Νικολάου Δ. Καλλιφρονᾶ. Τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον ἔτος μόλις διανύων, υἱὸς τοῦ ἐπιζώντος ὑπεργήρου πολιτευτοῦ Ἀττικῆς Δ. Καλλιφρονᾶ, ὅστις εἰμαρτο κατὰ τὸ τέρμα τοῦ βίου του τοιοῦτον σκληρὸν νὰ ὑποστῇ τραῦμα, βουλευτὴς Ἀττικῆς ἐκλεγεὶς κατὰ τὰς τελευταίας ἐκλογὰς καὶ ἀντιπροεδρος τῆς Βουλῆς χρηματίσας κατὰ τὴν παρελθοῦσαν σύνοδον διεκρίνετο καὶ ἠγαπᾶτο διὰ τὴν ἀγαθότητά του καὶ διὰ τὸν χρηστὸν καὶ σεμνὸν του χαρακτῆρα.

Πρὸς τὸν πενθοῦντα ἐπιφανῆ τῆς Ἀττικῆς οἶκον ἐκφράζομεν καὶ ἡμεῖς τὰ εἰλικρινῆ συλλυπητήριά μας.

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΟΥ

ΟΛΟΚΑΗΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΑ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ

Ἡμέραν τινὰ μοὶ προσέφερε τὸν διπυρίτην του.

—Καὶ σύ; τὸν ἠρώτησα.

—Δὲν πεινῶ.

Ἐδίσταζα νὰ τὸν λάβω.

—Ὅταν κατορθώσῃς πάλιν νὰ εὕρῃς κανένα πρόβατον, μοῦ δίδεις ἓν τεμάχιον, προσέθηκεν.

Μοὶ ἔθλιψε τὴν χεῖρα καὶ ἀπεμακρύθη.

Παρετήρησα θλῖψιν τινὰ εἰς τὸ βλέμμα του.

Τὴν ἑπομένην, ἐνῷ διηρχόμην ὁδόν τινα εἶδον τέσσαρας στρατιώτας φέροντας νεκρόν.

—Εἰξεύρεις ποῖος εἶνε; μὲ ἠρώτησε λοχίας τις τοῦ λόχου μου.

—Ὄχι.

—Εἶναι ὁ ἀκροβολιστής σου.

Ἔσπευσα πρὸς τὸ φέρετρον. Ἦτο ὁ Διδιέ.

—Ἐγνωρίζεμεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ζήσῃ, μοὶ εἶπεν εἷς τῶν φερόντων αὐτὸν στρατιωτῶν.

Ἠκολούθησα τὴν νεκρικὴν πομπήν, μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Καθ' ἑκάστην σχεδὸν συνήντα τις τοιαύτας θλιβερὰς σκηνάς.

1. Ἴδε φύλ. 18.

Τὰ πτώματα μετεφεροντο πρὸς ταφὴν ἐξηπλωμένα ἐπὶ δύο σανίδων συνεχομένων διὰ μικρῶν δοκῶν. Ἐνίοτε τέσσαρες στρατιῶται τὰ ἐλάμβανον ἐκ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τὰ ἔθετον ἐντὸς τάφου ὀρυχθέντος ἐν βίᾳ, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔριπτον ὀλίγον χῶμα διὰ τοῦ πτύου.

Μόλις δύο ἢ τρεῖς συστρατιῶται ἠκολούθουν τὸ πτῶμα. Τὴν ἑπομένην τὰ πάντα ἐλησμονοῦντο...

Αἱ ὧραι ἐν τῷ μέσῳ τῆς βροχῆς καὶ τῆς ἀταραξίας μᾶς ἐφαίνοντο ἀτελεύτητοι. Τὰς διηρχόμεθα εἰς μακρούς περιπάτους. Ἰδίως συνηθροιζόμεθα εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ.

Ἐβλέπομεν παρασυρόμενα ὑπὸ τοῦ ρεύματος ἀναμὶξ πτώματα ἀνδρῶν καὶ ἵππων. Ἀνεκαλύπτομεν πτώματα ἐκβρασθέντα ἐπὶ τῶν θάμνων.

Ὅταν δὲν ἔβρεχε, τὰ βήματά μου ἔφερον πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἔβλεπον τὰ πτώματα τὰ ὁποῖα παρέσυρεν, ἄλλα δὲ ἦσαν ἐσφηνωμένα μεταξὺ τῶν κορμῶν εἰς ἀπαισίας στάσεις. Μεταξὺ τούτων θὰ ὑπῆρχον ἀναμφισβητήτως τινές, εἵτινες τὸν παρελθόντα Ἰούλιον ἔψαλλον εἰς τὰς λεωφόρους τῶν Παρισίων τὸν «Γερμανικὸν Ρῆνον».

Ἡ ἀγωνία των ἔπαυσεν ἐντὸς τῆς ἰλύος. Ὅτε τὸ πρῶτον ἔφθασα μέχρι τοῦ μύλου παρετήρησα δύο πτώματα στρατιωτῶν, ἑνὸς Γάλλου καὶ ἑνὸς Πρώσσου, ἐσφηνωμένα ἐντὸς τῶν βράχων, τὰ ὁποῖα ἐκίνει ἀπαισίως τὸ ὕδωρ. Ἡ κίνησις ὑπὸ τοῦ ὕδατος τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χειρῶν τοῖς προσέδιδεν εἶδός τι ζωῆς ἀπαισίας.

Τὰ ἐπανεῖδον ἐκεῖ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας.

Τὴν ἑσπέραν, ὑπὸ τὰς ἀμφιβόλους λάμψεις οὐρανοῦ κεκαλυμμένου, τὰ πτώματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐκλειδωνίζοντο ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ ἐλάμβανον ὄψιν φρικώδη. Εἰς τοῦτο συνετέλει καὶ ἡ φαντασία, ἀλλὰ τὸ θέαμα ἐν τῇ γυμνῇ πραγματικότητί του εἶχέ τι τὸ ἀπαισίως φοβερόν.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι πρωΐαν τινά, ἐνῷ μετέβαινον νὰ ὑδρευθῶ εἰς μέρος τι τῆς ὄχθης, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν εἶχον ἄλλοτε πλησιάσει, εἷς τῶν συναδέλφων μοὶ ὤθησε τὸν ἀγκῶνα:

—Κύτα, μοὶ εἶπεν.

Ἀνήγειρον τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶδον ἐπὶ νησιδρίου ἐξ ἄμμου ἀπέχοντος μέτρα τινὰ τῆς ὄχθης, τὸ σῶμα θωρακοφόρου, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῆς χλόης. Ἔφερεν ὑψηλὰ ὑποδήματα καὶ τὸ πτῶμά του ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔλαμπεν ὁ θώραξ ἐξήρχετο τοῦ ὕδατος. Ἡ χειροκτιοφόρος χεὶρ του κατέκειτο ἐπὶ τῆς ἰλύος, περιτετυλιγμένη ὑπὸ σχοίνων. Δύο ἢ τρεῖς κόρακες ἵπταντο ἄνωθεν τοῦ νησιδρίου· ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ εὑρίσκετο φαίνεται ὅτι ὁ θάνατος τὸν εἶχε καταλάβει ἐκεῖ. Τὸ πρόσωπόν του ἔφερε πλείστους σπαθισμούς.

Δὲν ἠδυνήθην ἐκ τῆς ἀηδίας νὰ πλησιάσω τὸ ὕδωρ εἰς τὰ χείλη μου.

Κατὰ τοὺς περιπάτους μου συνήντων ἐνίοτε ὁμίλους στρατιωτῶν περὶ τὸ πτῶμα ἵππου, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀνασύρει ἐκ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ ὁποίου ἔκοπτον τεμάχια σαρκός. Οὐδέποτε ἔκαμον χρῆσιν τῆς ἀνθυγιεινῆς ἐκείνης σαρκός, καίτοι κατεβασανιζόμην ὑπὸ φοβερᾶς πείνης.

Τὰ γεώμηλα εἶχον ἐξαντληθῆ, οἱ στρατιῶται δὲν εἶχον ἀφήσει γωνίαν ἀνεξερεύνητον.

Ἡμέραν τινά, ἐνῷ ἔσφιγγον τὸν ζωστῆρά μου, ὅπως κατευνάσω τὴν πεῖνάν μου,

—Εἰξεύρεις, μοὶ λέγει συνάδελφός τις, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον δώσει τεμάχιον ἐκ τοῦ προβάτου μου, ἐλησμονήσαμεν τὸν μῦλον.

—Τὸ εἰξεύρω τῷ εἶπον, χθὲς ἤμουν ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲν εὗρον τίποτε.

—Καὶ ἐν τούτοις, ἐγὼ κάτι ξέρω.

Ἔθεσε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ στόματος εἰς σημεῖον ἐχεμυθίας.

—Εἰπέ μου τί ξέρεις, τῷ εἶπον.

—Νὰ σοῦ πῶ, ἂν δὲν ὑπάρχουν πουλερικὰ στὸ μύλο, ὑπάρχει ὅμως κάτι ἄλλο.

—Ἀλεῦρι, λοιπόν! ἴσως ψωμί!

—Ὄχι, πίτυρα· ἔλα, πηγαίνομεν.

Ἠκολούθησα μέ τινα ψυχρότητα τὸν συνάδελφόν μου.

—Θὰ δώσῃς καὶ μένα, δὲν εἶνε ἔτσι; Εἰξεύρεις θὰ τὰ πληρώσωμεν.

Τῷ ἀπήντησα καταφατικῶς· ἐφθάσαμεν εἰς τὸν μύλον, ὅπου εὑρίσκοντο καὶ ἄλλοι πολλοὶ συνηθροισμένοι.

—Αὐτὸ ἐφοβούμην, μοὶ εἶπε μετά τινος θυμοῦ ὁ συνεδός μου.

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΖΩΗ

ΜΙΑ ΣΥΝΑΥΛΙΑ

Ὀλίγον ἀργὰ ἔρχομαι νὰ ὁμιλήσω διὰ τὴν πρό τινος δοθεῖσαν συναυλίαν τοῦ Ὠδείου. Οἱ κοινοὶ πομπώδεις ἔπαινοι καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ θαυμαστικὰ ἐπίθετα ἐπλήρωσαν ἐν καιρῷ τῶν ἐφημερίδων τὰς στήλας. Ὥστε ἄσκοπος πᾶσα ἐπανάληψις αὐτῶν· δύναται μόνον νὰ προστεθῇ ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Ὠδείου ἀπό τινος διδόμεναι συναυλίαι, φέρουσι τὸν τύπον καλλιτεχνικῆς ἀπολαύσεως, καὶ τοῦτο εἶναι ἀρκετὸς ἔπαινος.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐκτελεσθέντων μουσικῶν τεμαχίων οὐδένα θὰ κάμω λόγον, τινὰ μόνον θὰ εἴπω περὶ τῆς ἀπαγγελίας. Ἡ νέα διεύθυνσις, πλὴν τῶν ἄλλων, ἐβελτίωσε καὶ τὴν σχολὴν τῆς ἀπαγγελίας, διορίσασα καθηγητὰς θεωρουμένους εἰδικούς, καὶ συγκεντρώσασα ἀρκετὸν ἀριθμὸν μαθητῶν. Δεῖγμα δὲ τῆς ἐπιδόσεως τῆς σχολῆς παρουσίασε πλὴν ἄλλων καὶ τὸν κύριον Δαμάσκον. Τὸ ἀδρὸν τοῦ Χάϊνε ἆσμα, τὸ μεταφέρον ἡμᾶς εἰς τὸν ἀφελῆ καὶ πλήρη μυστηριωδῶν παραδόσεων γερμανικὸν κόσμον καὶ τόσον ἅμα συνδεόμενον πρὸς τὰς νεοελληνικὰς παραδόσεις, δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εὗρεν ἀνάξιον ἑρμηνευτήν. Ὁ κ. Δαμάσκος δὲν ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον πρὸ τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος ὑπεδύθη, ἐν τῷ θεάτρῳ, διάφορα πρόσωπα καὶ πρὸς τούτοις τὸν Ρωμαῖον, ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τοῦ Σαίξπηρ «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα». Γενικῶς ὁ κ. Δαμάσκος ἐθεωρήθη συγκινῶν μᾶλλον διὰ τῆς γλυκείας αὐτοῦ φωνῆς ἢ διὰ τῆς ὑποκρίσεως τὴν ἐντέλειαν καὶ προξενῶν ἐντύπωσιν εὐάρεστον ἢ διεγείρων τὰ ἄτακτα, ζωηρά, περιπαθῆ καὶ ἰσχυρὰ αἰσθήματα, τὰ γενώμενα ἐκ τῆς τραγῳδίας τοῦ Σαίκπηρ. Ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ ποιημάτων λυρικῶν ἐφαίνετο περισσότερον ὅτι θὰ διέπρεπεν, ὡς καὶ κατεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων. Προσεπάθησεν, ἓν τισι δὲ καὶ ἐπέτυχε, νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἐν τῇ «Λιτανείᾳ» ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀληθὲς λυρικὸν αἴσθημα, ὅπερ ὁ Χάϊνε ἐνεφύσησεν εἰς τὴν Τέχνην, ἀντὶ τῶν ψευδῶν, ἐπιτηδευμένων καὶ μεταφυσικῶν τάσεων τῆς γερμανικῆς ρωμαντικῆς σχολῆς. Μεθ' ὅλην τὴν ἁπλότητα, μεθ' ἧς τὸ ποίημα τοῦτο εἶνε γεγραμμένον, ὑπονοεῖ πλείονα τῶν ὅσων ἐκφράζει καὶ συμβολίζει ὁλόκληρον κόσμον παρελθόντα. Φαίνεται ὡς σκηνή, ἐξελισσομένη ἐν τῷ σκοτεινῷ μεσαίωνι, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν παρεκκλησίων ἡ ἀπειρία, καὶ τοῦ εὐσεβοῦς πάσχοντος λαοῦ ἡ ἀφοσίωσις καὶ πίστις καὶ τῶν προλήψεων τὸ ἰσχυρὸν κράτος καὶ τῶν παραδόσεων οἱ θρύλλοι ἀποδίδονται δι' ἐλαφρῶν, ὠχρῶν καὶ τρυφερῶν χρωμάτων. Ἂν ὁ κ. Δαμάσκος δὲν κατώρθωσε διὰ τῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ νὰ μᾶς μεταφέρῃ εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ὀνειροποληθέντα κόσμον, τοῦτο πρὸ παντὸς ὠφείλετο εἰς τὸ περιέχον εἰς τὸ ὁποῖον εὑρισκόμεθα, εἰς τὰ προηγηθέντα μουσικὰ τεμάχια, ποικιλοτρόπως συνταράξαντα τὴν ψυχὴν καὶ καταλιπόντα αὐτῇ ἐντύπωσιν, μὴ ἐξαλειφομένην ὁλοσχερῶς ἐξ ἄλλων ἰδεῶν, ἐξ ἄλλων ἐντυπώσεων. Αἱ συναυλίαι, ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας, γεννῶσιν εἰς ἡμᾶς μυρία συναισθήματα καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἑνὸς συνθέματος ἐντύπωσις παραμένει παρὰ τὴν τοῦ ἄλλου· ἡ ψυχὴ πλέει, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ὠκεανὸν αἰσθημάτων, καὶ τὸ μορφούμενον ἰσχυρὸν ὄνειρον παρίσταται πρὸ αὐτῆς τρελλόν, καταπλῆσσον, παράδοξον. Σχεδὸν ὑποφέρει τις ἐν μέσῳ τόσων χρωμάτων, τόσης ἁρμονίας, τόσων λάμψεων· κλείει τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς ἐν ἐκστάσει, καὶ οἱ ἦχοι, ἀπευθείας πλήττοντες τὴν φαντασίαν, μεταμορφοῦνται εἰς μορφὰς ἄλλοτε ἀγαπηθείσας, εἰς στιγμὰς εὐτυχίας ταχέως χαθείσας, ἢ εἰς δάκρυα ὑγράναντα ποτὲ τὸν ὀφθαλμόν. Καὶ τὸ ᾆσμα τοῦ Χάϊνε, ἐλθὸν κατόπιν, ἐν ᾧ ἡ ψυχὴ εἶχε διατεθῇ εἰς συγκινήσεις καὶ παραδοθῇ εἰς ρεμβασμοὺς καὶ ἐν συνοδείᾳ, οὕτως εἰπεῖν, μὲ τὴν γλυκεῖαν φωνὴν τοῦ κ. Δαμάσκου, ἐτάραξε τοὺς ρεμβασμοὺς καὶ τὰς συγκινήσεις ταύτας καὶ ἠλλοίωσε τὴν ἐντύπωσιν ἣν θὰ ἐπροξένει μόνον ἀκουόμενον, ὑπὸ ψυχῶν, ἃς δὲν ἐβύθισεν εἰς διάφορα αἰσθήματα, ἄλλης τέχνης, μᾶλλον ἐγκαρδίου, ἀορίστου καὶ αἰσθηματικῆς, ἡ ἰσχυροτέρα προηγηθεῖσα ἐπίδρασις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ